

ფარმაცევტულ ბიზნესში მმართველობითი სისტემის ეფექტიანობის ამაღლების ძირითადი მიმართულებები

სოფიკო ღვინიაიძე

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ბიზნესის ფაკულტეტის დოქტორანტი

რეზიუმე

განხილულია თანამედროვე ქართული ფარმაცევტული ბიზნესის მნიშვნელოვანი გამოწვევები და პარალელურად მათზე საერთაშორისო საუკეთესო გამოცდილების ანალიზი: ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ხარჯთ-ეფექტიანობის, მედიკამენტების ფიზიკური და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდის სხვადასხვა მექანიზმები. სახელმწიფოს ჩართულობის მნიშვნელობა და როლი ფარმაცევტული ბიზნესის მმართველობითი სისტემის ეფექტიანობის ასამაღლებლად.

საკვანძო სიტყვები: ფარმაცევტული ბიზნესი, ხელმისაწვდომობა, ხარჯთ-ეფექტურობა, რეფერენტული ფასი.

შესავალი

ჯანმრთელობის დაცვა მოქალაქეების კონსტიტუციურად გარანტირებული უფლებაა, თუმცა დღესდღეობით მსოფლიო დგას დიდი გამოწვევის წინაშე, რადგან ჯანმრთელობის დაცვის ფასი სწრაფად მზარდია და ბევრად წინ უსწრებს ქვეყნების ეკონომიკის ზრდას.

“ჯანდაცვის სისტემის მნიშვნელოვანი გამოწვევები შეიძლება ასე ჩამოვაყალიბოთ: ჯანდაცვის სისტემების ხარჯთ-ეფექტურობა, მედიკამენტების ფასები და ხელმისაწვდომობა, სამედიცინო მომსახურების ხარისხი, სამედიცინო განათლების სისტემა, პირველადი ჯანდაცვა”¹.

ფარმაცევტული სექტორის მუშაობის შეფასების საერთა-

1 ჯანდაცვის სფეროს ბარომეტრი, საერთაშორისო ფონდი “კურაციო” ტალა XI.

შორისო ინდიკატორებია ეფექტიანი, უსაფრთხო და ხელმისაწვდომი ფარმაცევტული პროდუქციის არსებობა ბაზარზე. ვინაიდან, სწორედ ეს კრიტერიუმები განაპირობებენ მკურნალობის ხანგრძლივობას, ხარისხს და პაციენტის გამოჯანმთელებაზე განეულ დანახარჯებს, რაც საბოლოოდ პირდაპირ კავშირშია ჯანდაცვის სისტემის ხარჯთ-ეფექტიანობასთან.

მიუხედავად იმისა, რომ ფარმაცევტული ბიზნესი ერთ-ერთი სწრაფად მზარდი და მომგებიანი ბიზნეს საქმიანობაა, დარგის სპეციფიურობიდან და სენსიტიურობიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს ვალდებულებაა აქტიური ჩართულობა და ეფექტიანი გადაწყვეტილებების მიღება მედიკამენტების ფიზიკური და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდის მიმართულებით.

ამდენად, ჯანდაცვის სისტემების ხარჯთ-ეფექტიანობის გაზრდა და განსაკუთრებით კი წამლის კომპონენტზე განეული დანახარჯის შემცირება, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ჯანდაცვის სისტემის წარმატებისთვის.

ძირითადი ნაწილი

ჯანდაცვის სისტემის ეფექტიანობა ფარმაცევტულ სეგმენტში მსოფლიო ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციის (WHO) რეკომენდაციების თანახმად ფასდება შემდეგი ინდიკატორებით: ხარისხი, უსაფრთხოება და ეფექტიანობა. ასევე მნიშვნელოვანია ხელმისაწვდომობა და სოციალური სამართლიანობა, რაც გულისხმობს, რომ მაღალი სტანდარტების სამედიცინო მომსახურება მისაწვდომი იყოს თითოეული მოქალაქისთვის – სოციალური, ეთნიკური და სხვა ტიპის დისკრიმინაციის გარეშე, მოთხოვნის და საჭიროების, და არა გადახდის უნარის საფუძველზე.

ამ კრიტერიუმების ანალიზის საფუძველზე შესაძლოა ითქვას, რომ ფარმაცევტული ბაზრის სეგმენტი საქართველოში გარკვეულწილად დაუბალანსებელია. მედიკამენტებზე რეგიონში ფასები ერთ-ერთი მაღალია და სტაბილურად მზარდია. წელსაც, საქსტატის ექვსი თვის მონაცემებით, გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით მედიკამენტების ფასები

6%-ით გაიზარდა.¹ ასევე საყურადღებოა მონაცემები ფარმაცევტული ბაზრის შეფასების შესახებ რამდენიმე საერთაშორისო კვლევითი ორგანიზაციის შედეგების მიხედვით. კერძოდ:

- “შინამეურნეობების დაახლოებით 27,8% აღნიშნავს, რომ მედიკამენტების შეძენა მათთვის უმთავრესი პრობლემაა.”²

- “მედიკამენტებზე დანახარჯი განსაკუთრებით პრობლემურია მოსახლეობის უღარიბესი კვინტილისთვის, რადგან სწორედ ამ ტიპის დანახარჯის გამო მათი 90% განიცდის ჯანდაცვაზე კატასტროფულ დანახარჯს.”³

- “ევროპის რეგიონში საქართველო ლიდერობს ჯანდაცვის მთლიან დანახარჯებში მედიკამენტებზე გაწეული ხარჯებით, რომელთა წილიც 35,7%-ს უტოლდება. ჩვენს ქვეყანაში მედიკამენტებზე გაწეული ხარჯების პროცენტული წილი მთლიან შიდა პროდუქტში 2-ჯერ აჭარბებს ეუთოს ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებელს.”⁴

დღეისათვის, ერთი მხრივ, სახეზეა სახელმწიფოს დამოკიდებულება ჯანდაცვის სისტემის ხელშეწყობისკენ, გაზრდილი ჯანდაცვის ბიუჯეტის, საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამით, გაუმჯობესებული ჯანდაცვის პროგრამებით და მზაობა უზრუნველყოს მოსახლეობის ჯანდაცვაზე უკეთესი ზრუნვა, თუმცა აშკარაა, რომ მედიკამენტების ნაწილში სახელმწიფო არ ერევა ფასების რეგულირებაში და სეგმენტი ოპერირებს თავისუფალი ბაზრის პრინციპების რეჟიმში. არსებული საბაზრო მდგომარეობა გვიჩვენებს, რომ მიდგომა “ბაზარი არეგულირებს ფასებს” არაეფექტურია, რადგან მრავალი წელია მედიკამენტებზე მზარდი ფასებია, ხელმისაწვდომობა კი არასტაბილური.

დარგის სწორად განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია ადეკვატურად შეფასდეს არსებული გამოწვევები, დაიგეგმოს ეფექტური ქმედებები, რათა უზრუნველყოფილი იქნას ბისზ-

1 www.geostat.ge

2 მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა, UNICEF 2017

3 სახელმწიფო დანახარჯების მიმოხილვა, მსოფლიო ბანკი 2017

4 ფარმაცევტული საშუალებების ფასწარმოქმნის მექანიზმები მოსახლეობაში მედიკამენტებზე უკეთესი ხელმისაწვდომობისთვის, ფონდი კურაციო, 2019

ნესის გაჯანსაღება, თავისუფალი ბიზნეს ურთიერთობების ჩამოყალიბება, მცირე და საშუალო სუბიექტების ხელშეწყობა, საექოპო ბიზნეს გარიგებებისა და შეთანხმებების აღმოფხვრა.

ფარმაცევტული ბიზნეს სექტორის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ არსებული რეგულაციები არასაკმარისი და ხარვეზულია. საჭიროა უფრო ეფექტიანად განხორციელდეს წარმატებული საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება და საკანონმდებლო ბაზის ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციის (WHO) მიერ მონოდეზულ რეკომენდაციებთან ჰარმონიზაცია.

არსებობს საერთაშორისო პრაქტიკაში უკვე გამოცდილი, წარმატებული მოდელები მედიკამენტებზე ფასების რეგულირების კუთხით. მოკლედ შევხები რამოდენიმეს.

ფასნამატის რეგულირება – ეს მიდგომა გამოიყენება მრავალ ქვეყანაში, როგორც საბითუმო, ასევე საცალო ქსელში, ან ორივეში ერთდროულად. ძირითადად “სასიცოცხლოდ აუცილებელი” ე.წ. ესენციალური მედიკამენტების ფასების დასარეგულირებლად. იგი მედიკამენტებზე დამატებითი ხარჯების კონტროლის კარგი საშუალებაა, რეგულაციების პოლიტიკის თვალსაზრისით კი იოლი და შედარებით ადვილად აღსასრულებელი მოდელია.

მედიკამენტების “ეტალონური ფასების” (რეფერენტული ფასების) დადგენა – რაც გულისხმობს რამდენიმე მსგავსი ეკონომიკურ-სოციალური ქვეყნის ფასების დადგენას და მათ გამოყენებას ეტალონურ ფასად. ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO) მონაცემებზე დაყრდნობით, *სუნდა* აღინიშნოს, რომ მსოფლიოს 40-ზე მეტ ქვეყანაში “ეტალონური ფასების” მოდელი, ფართედ და წარმატებულად გამოყენება. მოდელის წარმატებისთვის, მნიშვნელოვანია შესადარებელი ქვეყნების ზუსტად შერჩევა და პარტნიორი ქვეყნების მზაობა ურთიერთ-თანამშრომლობაზე.

გენერიკული მედიკამენტების გამოყენების ხელშეწყობა – როგორც ცნობილია მედიკამენტების ეს ჯგუფი შედარებით კარგად შესწავლილი და დროში გამოცდილია. ამდენად, მათი გამოყენების პროპაგანდა ბევრად ეთიკურია და მკურნალობის

ფასების შემცირების საშუალებასაც იძლევა. ადვილია გენერირული მედიკამენტების ბაზარზე შესვლა, ურთიერთ-ჩანაცვლება და მკურნალობის სხვადასხვა გაიდლაინებისა და სქემების შემუშავება. აუდაოა, რომ გენერირებით მკურნალობა მნიშვნელოვნად ამცირებს ჯანდაცვის სისტემის დანახარჯებს, გენერირების ცნობადობის და მოხმარების ამაღლების დანერგვა რეგულაციების დონეზე ზრდის მედიკამენტებზე ხელმისაწვდომობას, ამცირებს მკურნალობის ხარჯებს, ასტიმულირებს ადგილობრივი წარმოების გაფართოებას და მრავალმხრივ ეკონომიკურ ეფექტს იძლევა.

დასკვნა

ამდენად ქართული ფარმაცევტული ბიზნესის მმართველობითი სისტემის შეფასებისას შესაძლოა ითქვას, რომ სახელმწიფო რეგულაციების ლიბერალიზაციის მაღალი ხარისხი სახეზეა – გამარტივებულია ბაზარზე შესვლის და ოპერირების პირობები, ბარიერები ხშირ შემთხვევაში ფორმალურ ხასიათს ატარებს, რაც გარკვეულწილად უარყოფითად აისახა ბიზნეს გარემოზე და ვიღებთ ბაზრის მდგომარეობას, როცა კონკურენციის წესებისა და პრინციპების დაცვის მონიტორინგი შესუსტებულია, ყველა ქმედება ინილბება თავისუფალი ბაზრისა და საბაზრო ლოგიკის საშუალებით.

აქედან გამომდინარე, აუცილებელია შედგეს კონსენსუსი ბიზნესსა და სახელმწიფოს შორის რეგულაციების ინოვაციური მეთოდების მეტად დანერგვის სტიმულირებისთვის. საჭიროა გამკაცრდეს რეგულაციები ბაზარზე არსებული მედიკამენტების ხარისხის კონტროლისა, ხელმისაწვდომობის და ფარმაკო-უსაფრთხოების კუთხით, საჭიროა დაისახოს სწორი კომუნიკაციის გზები სამედიცინო პერსონალთან და მომხმარებელთან გენერირების დანერგვის გაფართოებისა და პოპულარიზაციისათვის, საჭიროა ადგილობრივი მწარმოებლების ხელშეწყობა რეგულაციების დონეზე, ასევე მედიკამენტების ჭარბად მოხმარებისა და თვითმკურნალობის კონტროლი მედიკამენტების მიმოქცევის საერთაშორისოდ აღიარებული მექანიზმების დანერგვით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ფარმაცევტული პროდუქტების ფასების პოლიტიკა, WHO გაიდლაინი, ჟენევა, შვეიცარია 2015
2. ჯანდაცვის სფეროს ბარომეტრი, საერთაშორისო ფონდი “კურაციო” ტალდა XI
3. მარიდაშვილი მ., თანამედროვე მმართველობითი სისტემების განვითარების თავისებურებანი საქართველოში – საერთაშორისო სამეცნიერო და პრაქტიკული კონფერენცია “თანამედროვე მეცნიერების მიღწევები და გამოწვევები” უფა რუსეთი, ივლისი 28, 2015
4. მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა, UNICEF 2017
5. სახელმწიფო დანახარჯების მიმოხილვა, მსოფლიო ბანკი 2017
6. ფარმაცევტული საშუალებების ფასწარმოქმნის მექანიზმები მოსახლეობაში მედიკამენტებზე უკეთესი ხელმისაწვდომობისთვის საქართველოში, თბილისი 12 დეკემბერი 2019. ფონდი კურაციო, 2019
7. www.geostat.ge

REFERENCES:

1. WHO Guideline on Country Pharmaceutical Pricing Policy Geneva, Switzerland 2015
2. Healthcare System Barometer XI, Curatio International Foundation
3. Maridashvili M., Modern Management Development Features in Georgia - International Scientific and Practical Conference “Achievements and challenges of modern science”, Ufa, Russian Federation, July 28, 2015.
4. Population Welfare Survey, UNICEF 2017
5. Overview of Government Expenses, World Bank 2017
6. Dialogue on Pharmaceutical pricing policies to improve the population’s access to pharmaceuticals in Georgia, Tbilisi, December 2019
8. www.geostat.ge

THE MAIN DIRECTIONS OF INCREASING THE EFFICIENCY OF THE MANAGEMENT SYSTEM IN THE PHARMACEUTICAL BUSINESS

Sofiko Gvinianidze,

Doctoral Student at Caucasus International
University, Business Faculty

RESUME

The article provides the analysis of important challenges of the modern Georgian Pharmaceutical Business in parallel with International best practices. The various mechanisms for increasing the physical and financial availability and cost-effectiveness of medicines in the health care system, also the importance and role of state involvement in improving the efficiency of pharmaceutical business management system are discussed in the article.

Key Words: Pharmaceutical business, availability, cost-effectiveness, reference price.